

dificultat a concebre el pas de l'ieur. G^wLON-(D-) a designar el *baladn* —ginesta o bàlec—, puix que és sabut que l'ieur. G^w dona *b-* en cèltic com en grec.

I que són molts els llenguatges i parlars en què aquesta planta ha pres noms de vegetals diferents, és també un fet comprovat: a Ribagorça en diuen *cirnia*, pròpiament nom del *corner*, el basc *isats* degué designar primer l'esbarzer de móres (= *sasi*), l'eslau *rakyta* (rs. *rakita* < *arquta) sembla haver estat primer el nom del ginebre, com en grec (*ἄρκευθος*) i en letó (*ērcis*), mentre que el lit. *erškėtis* és 'esbarzer': car es tracta del nom indoeuropeu de l'arc (Pok., *IEW*, 67), que es podrà fer si cal de ginebre però no pas de ginesta ni d'esbarzer. En fi, el nom del mateix arbust que ens ocupa, el bàlec, en anglès —angl. dial. *gorse*, ags. *gorst*— ens dona un paral·lel quasi perfecte de l'evolució semàntica que he suposat 'aglà' > 'bàlec';¹⁵ perquè aquest mot anglès —ieur. GHERZD— és germà del gr. ἄ-χερδος 'pera silvestre', 'gavarró', ἄ-χράς 'pera borda o boscana', maced. ἄχερδα id., alban. *dardhë* 'pera, perera' (> *Δάρδαροι*), tot i que l'acc. més estesa i coneguda d'aquest fitònim sigui 'ordi', conservada en el ll. *hordeum*, a. alem. ant. *gersta*, gr. *χριθαί*, d'on ve per altra banda el lit. *gīrsa* 'bromus, mena de farratge' (*IEW*, 445.13); i el mateix tipus, en la seva forma sorotàptica *GER(s)DO-, em sembla ser l'ètimon del cat. *gerd*, *gerdó*, *jordó*, nom de la *framboise* (d'on després *gerd* adj. 'fresc, tendral'); d'altra banda això ens porta, quasi a ulls clucs, a un canvi de sentit paral·lel a aquest: el de l'angl. *broom*, ags. *bróm* 'ginesta' i 'escombra', que en alemany i en les altres llengües germàniques havia començat per designar els gerds (així a-al. ant. *brāma*, al. mod. *brombeere*, etc.).

Arribem, doncs, a una fundada sospita que el cèltic BALADN- és una forma presa pel mot indoeuropeu d'on va eixir el nom de l'aglà; i que aquest, pots ser passant per la bajoca o tavella del bàlec i ginesta, es convertí en el nom d'aquesta planta; que BALADN- o BALATN- es tornà BANADL- (o BANATL-) per una metàtesi provocada pel gran nombre de mots cèltics en -ATLO-, i que són les formes romàniques del substrat cèltic, combinades amb el bretó, les que han conservat l'essencial del nom en la seva forma més primitiva. D'aquestes conclusions són les darreres les més segures,⁴⁵ la primera la menys assegurada, però certament molt versemblant.

Però a nosaltres romanistes són les darreres les que més ens preocupen, i en això l'estudi dels mots i noms catalans, i en general hispànics, ens ha guiat més que la reclosa investigació del tresor lingüístic de la llengua francesa. Després ve un esbadiament de les formes cèltiques en les variants dels diversos dialectes celto-romànics. En lloc de la forma vacil·lant BALADNO/BALATNO- (aquesta amb ensordiment fonètic o ja orientat per la influència de l'omnipresent sufix cèltic -ATLO-) apareixen formes de consonantisme simplificat per les resistències fòniques del llatí vulgar —que va influir més i més abans de determinar la romanització completa—, d'on la doble forma BALAD-

(o BALADIO-) i BALATO-¹⁶

¿Hi hagué encara una quarta variant amb consonant velar a la fi? No fóra gaire estrany, en efecte, que també s'hagués produït aquest canvi de terminació en certs parlars celto-romànics: BALA-GO- o BALAKO- són estructures de raonable aspecte cèltic, per tant un «canvi de sufix» és possible; és possible una formació sufixal diferent de bon principi, sobre la base de la forma més simple del nom de l'aglà (pruss. *gile*, i les seves rèpliques leto-lituanes, veg. supra); i també fóra concebible que, en caure la -D- final quan progressa l'evolució fonètica romànica, BÁLADO- > *bálao fos reemplaçat per *bálago*.¹⁷

No ens encaparem a decidir entre aquestes possibilitats. Però cal ara, ja n'és hora, indicar els informes, extensió i caràcters d'aquesta darrera variant, únicament o principalment castellana. El seu sentit és també diferent; però, igual que el jaç de bàlec (la cosa més coneguda dels muntanyencs i pastors en aquesta planta) i que les messes reduïdes a baleigs, designa un feix de matèria vegetal separada en branques: «paja larga de los cereales, quitado el grano» ens defineixen els castellans G. A. de Herrera (el tècnic agrícola de 1513) i Covarrubias, però ja en el S. xv llegim *válago* en els *Refranes que dizen las viejas tras el huego*. És un mot —com hem d'esperar en un celtisme— principalment occidental: ast. *bálago* i *bálamo* «montón de hierba», Bierzo *bálago* «paja» (GREY), maragato i salm. *bálago* «la mies amontonada», Sierra de Gata¹⁸ i trasm. *balga* (*RLus.* v, 29) «paja trillada para hacer chozas», Alentejo *desembalagar* 'netejar de brossa i runa un cós quan s'ensorra una casa' (*RLus.* iv, 62).¹⁹ De tota manera el focus lleonès i lusitànic fronterer no és únic ací, car també tenim *balago* a Casp 'part de l'era on es posen els feixos i palla' (BDC xxiv, 161) i murc. *balaguero* 'rimero'.²⁰ No és, doncs, impossible en principi que una variant *BALAGO- o *BALAKO- vagi existir també en el territori català, i que pertanyi a aquesta arrel,²¹ si bé decaiguda al nivell purament toponímic.²²

DERIV.: Per a *balejar*, *baleig*, *baleja*, *balera*, veg. a dalt.

¹ *Lliris... collits a les muntanyes del Canigó*, glossari. Els qui no han viscut en els Pirineus s'hi han fet grans confusions: Balari en el seu diccionari li atribueix el sentit de «paja de centeno...», propi del cast. *bálago* i completament estrany a *bàlec*. *AlcM*, víctima d'aquestes confusions, en dona identificacions falses i múltiples, que podrien desorientar greument la investigació (ja ho han fet amb la d'algun etimologista) i que per tant cal llevar de bon principi. Mai no ha estat l'argelaga ni cap planta punxent o espinosa, com diu. De les tres espècies que allí s'indiquen l'única identificació vàlida és amb el «*Sorothamnus purgans*», arbust o mata lleguminosa: el millor botànic del Rosselló i Cerdanya, L. Conill, confirma que no és altra cosa que «genêt purgatif» (*Rev. du Rouss.*, núm. 2, p. 37). *DAG.* i *DFA.* en donen dades directes i molt exactes. La meua vida de muntanyenc em permet d'assequ-